

Motion till riksdagen

2005/06: MJ48

av Åsa Domeij m.fl. (mp)
med anledning av prop. 2005/06:172

Nationell klimatpolitik i global samverkan

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	3
Inledning: klimat – en solidaritetsfråga.....	4
1 Mål	5
Avräkningsmål	5
Långsiktigt mål.....	6
Rättvist miljöutrymme.....	6
Kontinuerlig minskning.....	6
Mål på mellansikt	7
Mål på kort sikt	7
Sektorsdelmål	7
Sänkor	7
Uppföljning	8
2 Oljeberoende – klimatpolitik i relation till övrig politik	8
Breda samtal och handlingsprogram för avveckling av fossila bränslen	9
Lokala oljeavvecklingsplaner.....	9
3 Stickspår.....	10
3.1 ”Kärnkraft är lösningen på klimatstörningar”	10
3.2 ”Koldioxidavskiljning och lagring kan göra kolkraft ren”	11
3.3 Svensk gas ersätter inte utländsk kolkraft	12
3.4 ”Vi kan köpa oss fria genom satsningar i syd”.....	13
3.5 ”Med biodrivmedel kan vi köra på som vanligt”	14
4 Åtgärder	15
4.1 Inledning	15
4.2 Energieffektivisering och bostäder.....	16
Klargör myndighetsansvar	16
Vita certifikat utreds.....	16
Bostäder, service m.m.	17
El och fjärrvärme.....	17
4.3 Industri	17

Fel! Okänt namn på

Handel med utsläppsrätter – nästa nationella plan.....	18
Handel med utsläppsrätter och flygtrafik.....	19
Samverkan Swentec-Klimp	19
4.4 Transporter	20
Handlingsprogram för minskat transportarbete	21
Godstransporter	21
Persontransporter.....	22
4.5 Jordbruk.....	23
Utredning om jordbrukssektorn	23
Biogas från jordbruket	24
4.6 Förbränning av fossilt material i avfallssektorn.....	25
4.7 Klimatfond.....	25
5 En sammanhållen energi- och klimatpolitik	26
... eller fossilgas?	26
... eller kärnkraft?.....	28
Internationellt	29
Utvärdering av CDM.....	29
Allmänhetens insyn i svenskt deltagande i CDM	30
Framtida förhållning till CDM.....	30

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett långsiktigt mål om 85 % minskning av utsläpp av växthusgaser till 2050 med 1990 som utgångsår, utan användning av flexibla mekanismer förutom handel med utsläppsrätter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett kortsiktigt mål om 12 % minskning av utsläpp av växthusgaser till 2010 med 1990 som utgångsår, utan användning av flexibla mekanismer förutom handel med utsläppsrätter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att minskningsmålen skall delas upp i sektorsdelmål för att tydliggöra var minskningarna skall ske. Sektorsdelmål bör sättas för 2010 och 2020 samt ett interpolerat delmål däremellan för 2015.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en årlig uppföljning av nationella målet och regelbundna utsläppsprognoser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att breda samtal om avvecklingen av oljeberoendet behövs med anledning av problemets omfattande karaktär.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokala oljeavvecklingsplaner.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Vattenfall och dess strategi för att insamla och lagra koldioxid (CCS).
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om offentlig finansiering av forskning och utveckling om CCS.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en energieffektiviseringsmyndighet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vita certifikat för eleffektivisering.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om s.k. F-gaser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utformningen av den svenska nationella tilldelningsplanen för utsläppsrätter inom EU:s handelssystem.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handel med utsläppsrätter och flygtrafik.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat utrymme för långsiktiga satsningar inom ramen för Klimp genom samverkan med Swentec.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett handlingsprogram för omställning av transportsektorn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om koldioxidrelaterad registreringsskatt.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om koldioxidrelaterad förmånsbeskattning.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Naturvårdsverket bör få i uppdrag att tillsammans med Jordbruksverket föreslå konkreta åtgärder för att minska jordbrukets användning av fossila bränslen.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en utredning om minskningar av andra drivhusgas-er än koldioxid inom jordbrukssektorn.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förbränning av fossilt material i avfallssektorn.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en klimatfond.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att det inte finns vare sig energipolitiska skäl eller klimatpoli-tiskt utrymme för att öka ledningskapaciteten för fossilgas i Sverige, an-nat än när synnerliga skäl föreligger.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att en utvärdering av skatteändringen för särskilt effektiv kraftvärme bör genomföras i en-lighet med vad som anförts i motionen.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om kärnkraftens roll i en sammanhållen klimat- och energipolitik.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en utvärdering bör göras av CDM och andra sätt att bidra till minskade klimatutsläpp i utvecklingsländerna.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att svenska miljöorganisationer skall få delta i beredningen av beslut om godkännande av CDM-projekt där Sverige är investerarland.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Sveriges framtida förhållningssätt till CDM.

Inledning: klimat – en solidaritetsfråga

Klimatfrågan är vår kanske viktigaste solidaritetsfråga.

Det är en fråga om solidaritet mellan generationer. Följande generationer kommer inte att kunna elda fossila bränslen i samma omfattning som vi. Men de kommer att drabbas alltmer av effekterna av de klimatstörningar som eld-ningen av olja, gas och kol orsakar.

Det är en fråga om solidaritet med naturen – och därmed med vår framtid. Klimatrubbningsen kommer att negativt påverka livsbetingelser för en rad arter, från Östersjötorsken som får svårare att föröka sig i varmare vatten till en mångfald av arter som riskerar att försvinna. Vår kunskap om naturens väv är ofullständig. Vi vet inte vad det kan ställa till med när en art försvinner, för att inte tala om en förändring av den omfattning som klimatstörningar kan leda till.

Fel! Okänt namn på

Det är en fråga om solidaritet mellan rika och fattiga. Det är vi i den rika världen som står för den största förbrukningen av fossila bränslen. Men det är förmodligen världens mest utsatta som kommer att drabbas värst, av torka och översvämningar, av störningar i jordbruket och förändringar i skogen. Helt säkert är det dock inte. För några år sedan påstods t.ex. att Alaska var den mest drabbade delen av världen. Vi vet mindre om vad klimatrubbingen får för konsekvenser än att den är på gång.

Likväl som det är vi i den rika världen som har störst ansvar för utsläppen av koldioxid och andra drivhusgaser, är det också vi i den rika världen som har störst ansvar och möjlighet att minska utsläppen. Vi måste ställa om våra energi-, transport-, bostads- och produktionssystem. Vi ska utveckla och tillämpa tekniskt kunnande. Vi ska visa hur man kan planera samhällen för att minska behovet av transporter och energianvändning. Vi ska göra det vi kan för att utveckla alternativen. Vi ska göra de livsstilsförändringar som är nödvändiga för att anpassa oss till en uthållig energianvändning.

Beslutsfattare på alla nivåer måste delta. Det gäller både vardagsbesluten i hushållen, besluten om forskningsinriktning på våra högskolor och de strategiska besluten i näringslivet.

Regeringen och riksdagen fastställer målen för Sveriges klimatpolitik. Dessa ska vara tydliga, relevanta, tidsbestämda, mätbara och relaterade till den internationella utvecklingen. Det är upp till regering och riksdag att besluta om de satsningar och styrmedel som sätter ramarna för alla andra beslutsfattare i Sverige. Dessa ska vara tillräckliga för att kunna nå målen. Regeringen och myndigheterna ska också direkt utföra viktiga delar av klimatpolitiken.

Mål utan åtgärder blir inte trovärdiga. Miljöpartiet delar i stort Naturskyddsföreningens omdöme om den proposition som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har presenterat: det nya målet på mellanlång sikt får godkänt, men åtgärder för att nå målen saknas. Det finns inte heller tillräckligt med åtgärder i de regeringspropositioner som presenteras ungefär samtidigt på relaterade områden. Därför kommer vi i denna motion att lägga tonvikt på det som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet inte klarat av – åtgärder för att nå målen.

1 Mål

Avräkningsmål

Miljöpartiet anser att Sveriges mål för utsläpp av drivhusgaser i första hand ska avse utsläpp i Sverige. Undantag för detta kan endast göras för utsläpp i den sektor som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. För den handlade sektorn ska målet omfatta de utsläppsrätter som tilldelades av den svenska regeringen. I den mån Sverige accepterar att utsläppsrätter kan införskaffas genom Kyotoprotokollets s.k. projektmekanismer måste dock målet justeras upp i motsvarande utsträckning.

Fel! Okänt namn på

Den svenska regeringen kan endast påverka de utsläppsrätter den själv delat ut. Det är inte rimligt att ha ett mål som omfattar centrala beståndsdelar som inte kan påverkas med styrmedel som regering och riksdag förfogar över. Regeringen kan påverka vilka utsläppsrätter som tilldelats. Den kan inte påverka vad som sedan händer med dessa.

Detta resonemang förstärks av att utsläppsrätterna delats ut gratis av regeringarna i EU:s medlemsstater, i stället för att auktioneras. Gratistilldelningen innebär en förmögenhetsöverföring till de företag som får utsläppsrätter och har således en inneboende risk för att tilldelningen blir för stor. EU-kommissionen har haft till uppgift att tillse att inte tilldelningen blir för stor, men har inte varit denna uppgift mäktig. Att utdelade rätter ingår i underlaget för klimatmålet ger incitament till regeringar att inte vara för generös med utdelningen.

Långsiktigt mål

Sveriges långsiktiga mål bör vara att de globala utsläppen av växthusgaser på en nivå som enligt den bästa vetenskapliga bedömningen resulterar i en temperaturhöjning som bedöms räcka för att undvika oacceptabla klimatstörningar. Denna nivå bedöms i dag vara en temperaturhöjning på högst två grader, jämfört med förindustriella förhållanden. Sveriges klimatpolitik bör, tills det kommer andra bedömningar från FN:s vetenskapliga panel IPPC, uttryckligen utgå ifrån att temperaturhöjningen får vara högst två grader.

Rättvist miljöutrymme

Miljöpartiet anser att det är rimligt att Sveriges utsläpp av växthusgaser inte överstiger det globala genomsnittliga utsläpp per person som är förenligt med temperaturmålet. Detta har kallats det rättvisa miljöutrymmet. Från vissa håll argumenteras att detta sätt att beräkna mål ger en orättvis fördel till de rika länderna som historiskt stått för merparten av utsläpp av drivhusgaser. Detta har varit ett viktigt bidrag till det övertag vi nu har i form av infrastruktur, tekniskt kunnande m.m. Eftersom dessa gaser stannar kvar i atmosfären under lång tid menar man att det är mer rättvist att utgå ifrån historiska utsläpp. Ett ackumulerat värde vore enligt detta synsätt lämpligare. Miljöpartiet anser att det ligger mycket i detta synsätt. Det kan dock också sägas att de länder som haft de största historiska utsläppen också har den svåraste omställningen. Den historiska klimatskulden kan betalas på annat sätt, t.ex. genom bistånd, handelsfördelar eller överföring av tekniskt kunnande. Vi anser att det långsiktiga målet bör beräknas utifrån det rättvisa miljöutrymmet såsom det beskrivits ovan. Enligt den bästa tillgängliga bedömningen innebär detta en minskning med 85 procent till år 2050.

Kontinuerlig minskning

Det är frestande för vissa politiker att anta ett långsiktigt mål men skjuta upp åtgärder för att nå målet. Merparten av minskningen av utsläppen skulle med en sådan taktik ske mot slutet av perioden. På klimatområdet anser Miljöpar-

Fel! Okänt namn på

tiet att detta skulle vara oansvarigt. Eftersom drivhusgaser är, som påpekats ovan, kvar i atmosfären under lång tid får en minskning på en procent nu en betydligt större samlad effekt år 2050 än en minskning med en procent som sker först om 35 år. Att ta detta ansvar är en förutsättning för att argumentet ovan mot en ackumulerat mål ska vara hållbart.

Dessutom är det oansvarigt mot kommande generationer att lägga en alltför stor börda av anpassningen på dem. En anpassning som sker kontinuerligt och målmedvetet kan förväntas ge mindre störningar i samhället än en anpassning som sker alltför snabbt. Det gäller att hitta en lämplig avvägning mellan en socialt acceptabel förändringstakt och att minska risken för klimatstörningar med oacceptabla konsekvenser. Miljöpartiet anser därför att minskningen av klimatutsläppen bör ske linjärt eller med andra ord i jämn takt, eller fortare initialt om det går med en rimlig ansträngning.

Mål på mellansikt

Miljöpartiet anser det positivt att propositionen innehåller ett nytt, relativt tufft mål på en minskning med 25 procent till år 2020. Även om vi anser att en större minskning kan visa sig behövas bedömer vi att detta mål är ett acceptabelt mål med hänsyn till dagens kunskap. Målet bör dock periodvis stämmas av mot nya bedömningar från IPCC och vid behov justeras utifrån de principer som anges ovan.

Mål på kort sikt

Mycket tyder på att vi redan har nått det uppsatta målet för en minskning med fyra procent till år 2010. Det går att göra mycket mer med måttliga åtgärder. Några förslag till sådana anges nedan. Miljöpartiet anser därför att det kort-siktiga målet bör höjas till en minskning med 12 procent till 2010. Målet avser ett avräkningsmål utan utsläppsrätter från JI och CDM.

Sektorsdelmål

För att totalmålen ska bli hanterliga och det ska bli tydligt var ansvaret för erforderliga åtgärder ligger anser vi att dessa måste brytas ned i sektorsdelmål. Lämplig sektorsindelning kan vara koldioxidutsläpp i industri (ev. endast industrin i den handlande sektorn), transporter samt bostäder och övrigt. En fjärde ”sektor” kan vara övriga växthusgaser. Sektorsdelmål bör sättas för 2010 och 2020 samt ett interpolerat delmål däremellan för 2015. Som utgångspunkt för ett resonemang om sektorsmålet kan tas en proportionell minskning inom alla sektorer. Om argument kan framföras att utsläppsminskningen ska gå fortare eller långsammare i någon sektor, kan detta övervägas, så länge erforderliga åtgärder för att nå målen finns på plats samt summan av sektorsmålen inte överskrider det totala målet för respektive period.

Sänkor

Miljöpartiet är mycket skeptiskt till att räkna med sänkor i klimatpolitiken. Forskningsläget är ytterst osäkert. Det finns marker och vegetationstyper som

Fel! Okänt namn på

avger respektive upptar koldioxid. Men, hur mycket och i vilken riktning är beroende av en mängd kringfaktorer såsom temperatur, halt koldioxid i luften, fuktighet m.m. vilket gör sådana beräkningar ytterst osäkra och variabla. Dessutom är det inte olika vegetationstypers koldioxidupptag som är orsaken till växthusproblematiken, så varför lägga så mycket resurser och kraft på något som är så osäkert och dessutom perifert. Avskogningsproblematiken på vissa håll i världen löses bäst med rättvis handlingspolitik, inte klimatpolitik.

Uppföljning

Det är otillfredsställande att regeringen inte lagt fram en proposition om 2004 års kontrollstation före 2006. Uppföljningen måste vara betydligt bättre i framtiden. Utsläppen av växthusgaser ska mätas kontinuerligt. Data ska sammanställas och offentliggöras varje år. Utsläppsdata ska då också redovisas sektorsvis och jämföras med sektorsmålen. Två gånger per år bör utsläppsprognoser avseende de närmaste tre åren produceras. Vid behov ska åtgärder för att nå målen föreslås. En proposition avseende 2008 års kontrollstation bör läggas fram till riksdagen 2008.

2 Oljeberoende – klimatpolitik i relation till övrig politik

Ett mål som är relaterat till klimatmålen är målet att bryta Sveriges oljeberoende till år 2020. Taget på allvar är detta ett djärvt och inspirerande mål. Det är ett mål som många kan samlas kring. Tillsättningen av kommissionen mot oljeberoendet var ett positivt och löftesrikt steg. Den svenska aktiviteten har redan väckt internationell uppmärksamhet. Ett uttryck för detta är en artikel i det nummer av den amerikanska tidskriften Time med tema klimat (2006-04-03). För att leva upp till löftena och förväntningarna måste åtgärder vidtas för att nå målet.

Miljöpartiet delar regeringens ambition att påtagligt minska Sveriges beroende av olja. Oljeberoendet bör avvecklas av sårbarhetsskäl men framför allt på grund av det ökande hotet om en kraftig klimatförändring. Sverige har ett ansvar för sina egna utsläpp av växthusgaser, men också att gå före och visa vägen för andra länder där de ekonomiska, tekniska, sociala och politiska förutsättningarna är sämre än i Sverige.

Viktigt i sammanhanget är att Sverige i övergången från ett icke hållbart system inte bygger fast sig i nya ohållbara system utan att omställningen sker till ett långsiktigt hållbart system. Således bör inte omställningen leda till ökat fossilgasberoende, från miljösynpunkt dålig elproduktion eller ökad användning av el för uppvärmning.

Användningen av fossila bränslen i Sverige minskade kraftigt under 1970-talet och de första åren av 1980-talet, men de senaste decennierna har den i stort sett varit oförändrad. Nya åtgärder krävs för att ånyo få fart på omställ-

ningen genom att påskynda effektivisering av energianvändningen och introduktionen av förnybara bränslen.

Åtgärder behövs inom alla sektorer. Förvisso har användningen av fossila bränslen minskat kraftigt inom både bostadssektorn och fjärrvärmen. Denna positiva utveckling kan åtminstone till stor del tillskrivas kraftfulla handlingsprogram med effektiva styrmedel. Inom industrisektorn har däremot föga hänt. Det behövs nya åtgärder.

Kommissionen har ett uppdrag som endast omfattar att föreslå de åtgärder vi kan identifiera och enas kring på kort sikt. Uppgiftens storlek är dock sådan att det behövs ett mer långsiktigt arbete med att kontinuerligt identifiera, utreda och bereda förslag till åtgärder som påskyndar avvecklingen. Det finns en uppenbar risk att det politiska fokus som finns på frågan idag minskar när kommissionens arbete är avslutat. Därför föreslår Miljöpartiet att regeringen ger utökade befogenheter till Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet att leda arbetet med och ansvara för avvecklingen på längre sikt.

Breda samtal och handlingsprogram för avveckling av fossila bränslen

Miljöpartiet anser att breda samtal med deltagare från politiska partier, staten, näringslivet samt kommuner och landsting behövs för att nå bred enighet kring åtgärder för att avveckla oljeberoendet. Vi vill att ett handlingsprogram för avveckling av fossila bränslen för uppvärmning och elproduktion till 2010 tas fram.

Lokala oljeavvecklingsplaner

Framgångar i att avveckla fossila bränslen beror till stor del på nationell och internationell politik, men de är också summan av många lokala beslut och initiativ. Miljöpartiet föreslår därför att lokala avvecklingsplaner uppmuntras. Kommunerna kan göra mycket för att främja bättre lösningar för jordbruket och energiframställningen, men kanske särskilt för trafiken och energieffektiviseringen. Men också kommunala misslyckanden kan vara av betydelse. Ett av värdena med lokala och regionala planer är att det är just när man försöker som man ser brister i nationell politik och kan föreslå förändringar av den nationella politiken. Möjligheten i det kommunala arbetet exemplifieras här av energieffektivisering.

Kommunerna har stora möjligheter att effektivisera sin egen energianvändning i sina fastigheter. En metod för detta är "performance contracting", vilket innebär att man tecknar kontrakt med ett energitjänstföretag om att minska energiförbrukningen till minst en viss nivå under till exempel en femårsperiod. Kommunen och energitjänstföretaget delar då på vinsten, och kan även använda en del av vinsten till investeringar i fortsatta energieffektiviseringar.

Vingåkers kommun har just tecknat ett sådant avtal med TAC, Botkyrka ett annat med Honeywell. Båda innebär energibesparing på 20 procent eller mer. Ibland går det att spara mycket mer. Siemens sparade 50 procent av energin i Frejaskolan, Gnesta 2004 och 62 procent i Burseryds bruk 2003.

Fel! Okänt namn på

Detta uppnåddes mest genom bättre styrning av värme, kyla och ventilation samt värmeåtervinning. I dessa fall har man ändå inte satsat på tilläggsisolering och nya fönster, som kan ge ytterligare en stor besparing. Med kommunerna som lok kommer den privata efterfrågan på effektiviseringstjänster också att öka.

Energieffektivitet är också en fråga om utbildning. På ett kontor kan man ofta spara massor med energi bara genom att byta ut glödlampor mot lågenergilampor, ställa in kontorsapparater på att gå ner till sparläge efter en viss tid och genom att ställa in timers rätt. Energirådgivning i kommunen bör vara aktiv och uppsökande, bland annat gentemot företag i kommunen.

3 Stickspår

Felaktiga föreställningar om vissa tekniska lösningar på drivhusproblemen riskerar att leda klimatarbetet på stickspår som slösar bort både tid och resurser. Försök att lansera dessa stickspår kan både spela på och spe på en rädsla för förändringar. Dessa villfarelser kan både ge en bedräglig känsla av tillförsikt och hindra eller försena de åtgärder som faktiskt kan bidra till att lösa problemen. Nedan diskuteras några av dessa stickspår i klimatdebatten.

3.1 ”Kärnkraft är lösningen på klimatstörningar”

Kärnkraft framhålls av vissa som en lösning på klimatproblemet. År 2004 svarade kärnkraft för ca 16 procent av världens elproduktion, året innan för ca 6,5 procent av världens totala energiproduktion. 2003 svarade förnybara bränslen för dubbelt så mycket av världens energiproduktion som kärnkraft, enligt OECD ländernas energiorgan IEA.

För att utgöra ett betydande bidrag till lösningen av klimatproblemet skulle det behövas en massiv utbyggnad av kärnkraften. Detta skulle i sin tur innebära att kärnkraftens problem skulle mångfaldigas. Till dessa hör risken för olyckor, risken för spridning av kärnvapen, ökade problem med avfall, ökade radioaktiva utsläpp från alla led från uranbrytning till avfallshantering.

Det finns stora osäkerheter kring de långsiktiga urantillgångarna. En vanlig uppfattning är att nu kända tillgångar räcker för ca 50 till 70 års drift vid nuvarande nivåer. Prospektering efter uran har huvudsakligen skett under perioden från slutet av andra världskriget fram till dess att uranets prisbubbla sprack i början på 1980-talet. Vissa bedömare menar att denna period är så kort att det torde vara möjligt att hitta andra fyndigheter. Andra påpekar att det är relativt lätt att prospektera efter uran jämfört med t.ex. olja och gas. Flertalet av de områden där utländska bolag nu börjat prospektera efter uran i Sverige är sådana som identifierades redan före 1980. Vissa analytiker påpekar att vid högre priser blir det lönsamt att bryta fyndigheter som inte lönar sig i dag. Detta kräver i sin tur mer energi och medför större miljöproblem som svårligen kan hanteras.

Det finns andra sätt att lösa klimatproblem som är billigare, effektivare, har kortare ledtider och är förenade med färre miljörisker än en utbyggnad av kärnkraft. Som bl.a. Miljöpartiet visat på annat håll går det att avveckla kärnkraft och klara klimatmål. Synen på sambandet mellan kärnkraft och klimatpolitik utvecklas dels nedan, dels på annat håll.

3.2 ”Koldioxidavskiljning och lagring kan göra kolkraft ren”

På senare tid har möjligheten att fånga in och lagra koldioxid uppmärksamats. Bolag som BP, Shell, Statoil och Vattenfall har visat stort intresse för detta.

Koldioxidavskiljning och lagring (CCS, efter det engelska uttrycket ”Carbon Dioxide Capture and Storage”) har stora tekniska, ekonomiska, institutionella och miljömässiga problem och frågetecken som måste lösas för att metoden ska vara acceptabel ur klimatperspektiv. För att bara ta ett exempel saknas reglering för långsiktiga skadeståndsfrågor rörande miljömässiga och klimatmässiga effekter av läckage från förvaringen. För att CCS ska ge något större bidrag till klimatpolitiken i Europa eller globalt behövs vidare en enorm utbyggnad av anläggningar för att fånga in, transportera och förvara koldioxiden. De globala antropogena utsläppen av koldioxid per år är drygt 25 miljarder ton. Om CCS ska fylla funktionen av en betydande tidsvinst, handlar det om att lagra i storleksordningen 10 års utsläpp eller 20 års halva utsläpp osv. Om man ska lagra 250 miljarder ton av en gas för i princip evig tid, ställer det enorma krav på miljökonsekvensbeskrivningarna. Man kan fråga sig om de över huvud taget kan tänkas uppfyllas med rimliga krav på vetenskaplig integritet och demokrati. Givet problemen, kostnaderna och de stora osäkerheterna är det osannolikt att denna metod kommer att kunna ge något nämnvärt bidrag till lösningen av klimatproblemen.

CCS kan inte vara en slutgiltig lösning på samma sätt som förnybar energi. Om CCS har en funktion att fylla är det att vinna tid för verkligt hållbara lösningar. Tidigare än 2030 kan CCS inte ge stora bidrag till utsläppsminskningen, eftersom tekniken inte kan användas i befintliga kraftverk eller i kraftverk de närmaste åren. Från småskalig demonstrationsanläggning till dess tekniken används i mycket stor skala uppskattas det ta ett par decennier.

Det mest sannolika är att CCS under en lång tid inte används för att köpa tid utan bara för att rättfärdiga fortsatt kolkraft, och att det visar sig om 15–20 år att CCS inte klarar de tekniska, ekonomiska, juridiska och politiska utmaningarna. Då har mänskligheten fölorat många år och enorma resurser på ett blindspår.

Vissa företag, som Vattenfall, använder en teoretisk framtida möjlighet till CCS för att berättiga utbyggnaden av nya koleldade kraftverk nu. I praktiken investerar man i en ifrågasatt teknik nu, med löfte om att eventuellt kunna utveckla metoder för att lösa problemen med restprodukter i en avlägsen framtid. Även om denna taktik har visat sig politiskt framgångsrik vid satsningen på kärnkraften i Sverige är den oacceptabel miljöpolitiskt. Vattenfall

Fel! Okänt namn på

har lagt ned tid på forskning och utveckling om CCS för att berättiga ännu större investeringar i nya koleldade kraftverk. Bolaget har också satsat mycket för att påverka politiska beslutsfattare utanför Sverige. Vattenfall utnyttjar också det förhållandet att det ägs av svenska staten för att få ökad tyngd bakom sina ansträngningar. Detta riskerar i sin tur att undergräva Sveriges trovärdighet i det internationella klimatarbetet. Med tanke på att bolagets ledning har bundit upp sig så mycket för en sådan tveksam teknik behövs starka styrmedel från ägaren för att förmå den att byta kurs. Regeringen bör genom sina ägardirektiv och styrelsetillsättningar förmå Vattenfall att överge satsningen på CCS.

Att avskilja och fånga in koldioxid från förbränningsanläggningar är mycket energikrävande. Enligt en studie från IPCC skulle t.ex. en anläggning med ett CCS-system och tillgång till lagring i geologiska formationer eller havet behöva 10 till 40 procent mer energi än en motsvarande anläggning utan CCS. Koldioxiden måste då komprimeras, transporteras och lagras under betryggande former under förutsebar framtid.

Det behövs mycket dyra kapitalintensiva investeringar för att t.ex. fånga in koldioxid från förbränning av fossila bränslen. Det behövs mycket forskning och utveckling för att få praktiska lösningar på problemen kring att fånga in och lagra koldioxid. En satsning på CCS skulle dra knappa resurser från forskning, utveckling och investeringar i andra alternativ med mindre risker och osäkerheter samt kortare ledtider. Miljöpartiet anser att det är mer kostnadseffektivt att satsa dessa resurser på mer beprövad teknik med mindre risker och snabbare införande. I propositionen 2005/06:127 om energiforskning betonas vikten av fokusering på områden där svenska insatser kan göra en betydande skillnad. Sex temaområden för fokusering identifieras. Forskning om CCS ryms inte inom de områden där svenska insatser kan göra betydande skillnader.

3.3 Svensk gas ersätter inte utländsk kolkraft

Om man ser till situationen före handeln med utsläppsrätter, vilken inverkan har då utbyggd svensk gaskraft på omvärlden?

Här är några möjligheter:

- Den tar marknad från vindkraften (som byggs ut långsammare).
- Den tar marknad från energieffektivisering.
- Den tar marknad från kärnkraft (som nedregleras mer).
- Den tar marknad från gaskraftverk i andra länder.
- Den tar marknad från annan kraftvärme, främst biobränslen.
- Den tar marknad från konvertering från elvärme till bränslevärme (eftersom mer el tillförs).
- Den tar verkligen marknad från just kolkondenskraftverk.

I vilken utsträckning det ena eller det andra sker kan man inte veta på förhand. Argumentet att svensk framtida gaskraft ska bidra till minskning av kolkraft i andra länder utgår från att Sverige är det handlande subjektet i en i övrigt passiv värld. Så förhåller det sig inte.

Danmark är t.ex. världsledande i utvecklingen av vindkraften, har infört koldioxidskatt på el, har en mycket mer aktiv energieffektiviseringspolitik, har infört egen kvotering av koldioxidutsläpp för kraftsektorn och har över huvud taget en minst lika aktiv miljö- och klimatpolitik som Sverige. Det samma gäller Tyskland och till viss del Polen och Finland.

Om vi går tillbaka tio år i tiden och ser till vad som faktiskt har hänt i våra grannländer, så är det att gas, vind, bio och avfall byggts ut, medan kol och kärnkraft minskat.

Om Sveriges export minskar i förhållande till importen kan det leda till accelererad vindkraftsutbyggnad, mer gaskraft eller ytterligare minskad förbrukning i omvärlden, likaväl som det skulle kunna leda till mer användning av kolkraft.

Inom mindre än tre år är emellertid Kyotoprotokollet operativt. Enligt Kyotoprotokollet läggs ansvaret för utsläppen i det land där de sker. Därmed är det ett danskt ansvar att minska utsläppen från danska kraftverk, även om den el de producerar går till Sverige.

Det primära ansvaret för utsläppen ligger hos de nationella regeringarna, som är parter till konventionen och protokollet. EU:s interna bördefördelning ger Tyskland och Danmark ett minskningsbeting på 21 procent, Sverige plus 4 procent och Finland 0 procent.

Genom de flexibla mekanismerna blir det möjligt för exempelvis Danmark att köpa utsläppsrätter från andra länder i stället för att minska utsläppen från de egna kraftverken. Det är dock oklart om detta policybeslut påverkas av ifall Sverige bygger ny gaskraft.

Det blir likaledes möjligt för den danska kraftindustrin att köpa rätter i stället för att minska koleldning. Men det är tveksamt om detta kan bli lönsamt. Om EU ska nå sitt klimatmål måste tilldelningen minska 2008–2012 och då bör priserna stiga.

I Europa har många kolkraftverk stängts eller blivit nedgraderade till reservkraftverk redan långt innan utsläppshandeln och uppgången för kolpriset. Det har alltså funnits starka drivkrafter mot kol redan tidigare, och dessa förstärks tydligt av stigande energipriser, utsläppshandel och, åtminstone i Sveriges fall, av elcertifikaten.

Förslag om fossilgas utvecklas närmare nedan.

3.4 ”Vi kan köpa oss fria genom satsningar i syd”

Förväntningar om möjligheter att ”köpa sig fri” från egna åtgärder riskerar att bidra till att beslutsfattare både inom politiken, offentlig förvaltning och näringsliv slår sig till ro i stället för att agera.

En viktig beståndsdel i Kyotoavtalet är möjligheten för rika länder att tillgodogöra sig utsläppsminskningar från projekt i andra länder genom de s.k.

Fel! Okänt namn på

projektbaserade mekanismerna. Den långsiktiga potentialen för utsläppsminskningar projektbaserade mekanismer uppskattas globalt sett ligga på mellan 100 och 200 miljoner ton per år. Europeiska miljöbyrån bedömer att efterfrågan enbart från EU:s medlemsstater kan uppgå till 100 miljoner ton per år. Därtill kommer efterfrågan från länder som Japan och Kanada. Om USA och Australien ansluter sig till Kyotoavtalet kan efterfrågan förväntas stiga ännu mer.

Det finns en klar möjlighet att CDM-styrelsen inte hinner utfärda så många rätter som marknaden efterfrågar ens på kort sikt. Granskningsprocessen kan vara så krävande att efterfrågan inte kan mötas. Ett sätt att pressa fram fler rätter är att koncentrera sig på stora och tekniskt säkra projekt. Detta missgynnar fattiga länder och leder till föga teknikutveckling. Detta är förenligt med den faktiska utvecklingen (se nedan). Det finns också en motsatt risk, nämligen att CDM-styrelsen kommer att släppa igenom dåliga projekt, som utvecklas till skandaler i media och tvister i domstolar. Detta kan allvarligt skada klimatkonventionens och Kyotoprotokollets legitimitet.

Det går att finna exempel på mycket kostnadseffektiva åtgärder för att minska växthusgasutsläppen i syd och i öst. Men de räcker inte långt, och det är oftast de lättköpta minskningarna eller ”låg hängande frukter” som att minska metanutsläpp från soptippar och stora punkutsläpp från fabriker. I relevanta forum inom och utanför EU bör Sverige verka för att begränsa möjligheten att registrera CDM-projekt rörande metangas i samband med utvinning av olja och gas.

De riktigt stora utsläppen av växthusgaser kommer från dels transporter, dels från kraftverk, särskilt kolkraftverk. Det går inte att kompensera fortsatt höga utsläpp från motorstarka bensinbilar och fortsatt drift av kol och brun-kolkraftverk i i-länder med åtgärder i fattiga länder.

Vi utvecklar vår syn på CDM nedan.

3.5 ”Med biodrivmedel kan vi köra på som vanligt”

Den senaste tidens fenomenala utveckling vad gäller biodrivmedel och miljöfordon är ett uttryck för vad en målmedveten och någorlunda samlad strategi kan åstadkomma. Det är en utveckling där Miljöpartiet varit pådrivande och som gett Sverige stor uppmärksamhet inom EU och också uppmärksamhets i Nordamerika (t.ex. i numret av tidningen Time i början av april 2006). Samtidigt har utvecklingen fått många att tro att det problemet är löst i och med att man får fram biodrivmedel. Det är dock tveksamt om världens tillgångar av biobränslen räcker till för att ersätta alla fossila bränslen som används i dag. Än större blir problemet om transporter fortsätter att öka till följd av utvecklingen både i de rika och i snabbt växande utvecklingsländer. Läger man därtill de förändringar som behövs för att få uthålligt jord- och skogsbruk blir underskottet större. Därtill kommer ökande konkurrens om markresurser och biologisk råvara från andra sektorer som livsmedel, råvaror till industri, kraftvärmeproduktion m.fl.

En satsning på energi från biobränslen är nödvändig men inte tillräcklig. En syn är att den rika världens import av biodrivmedel från syd är acceptabel om, och endast om, man samtidigt minskar energiförbrukningen. Argumentet är att de rikas betalningsvilja för drivmedel alltid kommer att överstiga de fattigas betalningsförmåga för mat. Därför behövs också mål för minskning av transportarbetet och energianvändningen, vilket vi återkommer till nedan.

4 Åtgärder

4.1 Inledning

Sverige har i EU-sammanhang i samband med bl.a. den s.k. Cardiffprocessen och toppmötet i Göteborg aktivt drivit tesen att miljöhänsyn måste integreras i andra politikområden som transport, energi och jordbruk. Miljöpartiet har dock erfarit att regeringen har haft påfallande svårt att på hemmaplan genomföra denna integration i praktiken. Förslag till åtgärder för att uppnå miljömål bollas fram och tillbaka mellan departementen och propositioner, med resultat att de skjuts på framtiden gång på gång. Ett påfallande exempel är offentlig upphandling. I klimatpropositionen upprepas än en gång att offentlig upphandling är viktig och att det krävs ytterligare insatser för att offentlig upphandling ska uppnå en del av sin potential. Än en gång lyser åtgärderna med sin frånvaro. Därmed är hanteringen likadan som i regeringens proposition 2004/05:150 om svenska miljömål. I själva verket har regeringen haft stora svårigheter med att ta miljöhänsyn vid statens egen upphandling. Ett problem är att det ansvariga departementet inte prioriterar miljöhänsyn vid upphandlingen. Miljöpartiet lade konkreta förslag på förbättringar i vår motion med anledning av miljömålspropositionen.

Fördelen med att regeringen på kort tid lägger fram stora propositioner om transportpolitik, centrala delar av energipolitiken, viktiga aspekter av jordbrukspolitik och bostadspolitik samt klimatpolitiken är att man därmed fick en chans att presentera en genomtänkt och sammanhållen politik. Tyvärr har detta tillfälle försuttits.

Förutom målformuleringar borde propositionen tydligt peka ut vägen för att nå målen. För de långsiktiga målen bör problembilder beskrivas som synliggör de systemfel som orsakar dagens höga utsläppsnivåer samt möjliga vägar att åtgärda dessa problem.

För de kortsiktiga målen bör konkreta åtgärdsförslag formuleras kompletterade med en strategi och tidtabell för de åtgärder där det ännu inte finns underlag för att idag föreslå konkreta åtgärder. För en effektivare uppföljning av effekter av åtgärder krävs tätare uppskattningar av utsläppen än idag. Vi anser att utsläppen av växthusgaser kontinuerligt ska mätas samt att data ska sammanställas årligen. Utsläppsdata ska vara uppdelad sektorsvis.

Klimatfrågan är, kanske mer än någon annan fråga, global. Därmed är Sveriges hållning internationellt, i förhandlingar och övriga sammanhang av stor vikt för om klimatarbetet ska gå framåt. En svensk klimatmålsproposition bör

Fel! Okänt namn på

därför klargöra Sveriges ambitioner i internationella klimatförhandlingar framöver. Det internationella arbetet grundas på hemmaplan. Vår egen handling och åtgärder ger en trovärdighet och stark plattform för det internationella arbetet. En förutsättning för att Sveriges pådrivande internationella roll är att vi i viktiga avseenden kan tjäna som föregångsland. Få länder har så goda förutsättningar som Sverige har för att klara en omställning. Vi är ett rikt land med rika resurser. Vi har god tillgång på naturresurser såsom sol, vind, vatten och biobränslen. Och vi har en medveten befolkning.

Ekonomiska styrmedel är viktiga för att nå klimatpolitiska mål. De har visat sig vara både verkningsfulla och kostnadseffektiva. Men för att få en allmän acceptans måste de både vara rätt utformade och ingå i en sammanhållen politik med en bra mix av andra åtgärder som information och regleringar. Nedan presenteras åtgärder som Miljöpartiet anser kan och bör vidtas för att minska Sverige utsläpp av drivhusgaser.

4.2 Energieffektivisering och bostäder

Energibesparingar är det mest effektiva sättet att minska utsläppen av koldioxid och bör därför få högst prioritet bland styrmedel och åtgärder. I EU:s nya grönbok "Green paper on energy efficiency or doing more with less" anser kommissionen att det snabbaste, effektivaste och mest kostnadseffektiva sättet att uppnå målen i Kyotoprotokollet är genom energibesparingar. Miljöpartiet har utvecklat sin syn på och presenterat en rad förslag till åtgärder för energieffektivisering i andra sammanhang, t.ex. motionen med anledning av regeringens proposition 2005/06 om energieffektivisering och en skrivelse till oljeavvecklingskommissionen. Här omnämns några.

Klargör myndighetsansvar

En egen myndighet med ansvar för energieffektivisering bör inrättas. Idag har energibesparingsfrågor för lågt fokus delvis till följd av att ingen myndighet har detta som huvudansvar. Energimyndigheten har främst att titta på energitillförsel, Boverket och Naturvårdsverket har frågan som en av många andra. Vi anser att kompetensen inom energieffektivisering och besparing måste samlas och stärkas.

Vita certifikat utreds

Elproducenter med leveransplikt kan ha incitament att hjälpa kunder att minska sin elanvändning då detta är billigare än att bygga ny kapacitet. Ett negativt resultat av avregleringen av elmarknaden är att elproducenter förlorar detta incitament. Incitamentet minskad elanvändning kan återställas genom ett system där kraftföretag åläggs att köpa in certifikat från projekt för eleffektivisering, s.k. "vita certifikat". Miljöpartiet anser att ett sådant system bör utredas.

Bostäder, service m.m.

Användningen av olja inom bostads- och servicesektorn har minskat kraftigt de senaste decennierna. Den totala energianvändningen har däremot varit oförändrad. Det finns stora effektiviseringsvinster att hämta.

- Eftersom det bevisligen går att bygga hus utan egentligt uppvärmningssystem bör detta bli standard för nya modulhus och flerbostadshus.
- Krav på energieffektivitet bör införas i alla ROT-program från 2007.
- ROT-pengar bör endast användas till miljöomställning.

El och fjärrvärme

- All baslast för el och fjärrvärme bör vara förnybar 2015 (undantag för reserv- och topplast samt uppstart). Styrmedel bör vara bl.a. koldioxidskatt och minskad tilldelning av utsläppsrätter.
- All effektdrivande elvärme bör avvecklas till 2020. Styrmedel bör vara elskatt, elmarknadsreform, forcerat införande av timmätning samt vissa bidrag.
- Ett solvärmeprogram bör införas som bygger ut solvärmerna till 5 TWh till 2015, mest till fjärrvärme.
- En storskalig demonstrationsanläggning för förgasad biomassa i kraftvärme bör köras igång 2009, med nödvändigt statligt stöd.
- Krav på oberoende energibesiktning före anslutning till fjärrvärme och fjärrkyla bör införas.

4.3 Industri

Industrins klimatpåverkan kommer inte bara från användningen av fossila bränslen utan också från andra s.k. F-gaser (HFC, SF6 och PFC). Miljöpartiet anser att dessa bör regleras i linje med freonförordningen. Minskningen ska ske med administrativa styrmedel, inte med ekonomiska styrmedel eftersom målet är att användningen ska avvecklas helt.

Även industrisektorn har avvecklat en stor del av sitt beroende av fossila bränslen sedan mitten av 1970-talet. Utvecklingen har dock stagnerat de senaste femton åren och nya handlingsplaner behövs för att få fart på avvecklingen. Liksom bostadssektorn är dock även industrins totala energianvändning oförändrad. Det finns stora möjligheter att ersätta mer olja, men framför allt att minska energianvändningen så att förnybar energi kan göras tillgänglig för andra sektorer där olja behöver avvecklas. Därför föreslår Miljöpartiet:

- Nedsättning för el- och koldioxidskatt i energiintensiv industri ska endast gälla processrelaterad användning eller där det är förenat med synnerliga tekniska problem att ersätta fossila insatsvaror. El och bränslen för belysning, ventilation och lokaluppvärmning ska beskattas på samma sätt som övrig industri.

Fel! Okänt namn på

- Industrin ska kunna teckna avtal med Energimyndigheten om sänkt skatt i utbyte mot ett systematiskt arbete för att minska energianvändningen, i linje med det program för energieffektivisering (PFE) som redan finns för vissa industrier, och i linje med vad som är vanligt i andra europeiska länder.
- Uppföljningen av kraven på ”ständig förbättring” inom miljöcertifieringssystemen ISO 14001 och EMAS bör utredas. Några frågor som bör utredas är ifall kravet på ständig förbättring följs upp, om företag som inte klarar detta behåller sin certifiering och om uppgifter om certifierade företag kan hållas tillgängliga. Frivillighet ska inte vara kravlöshet.

Utöver detta kan viktiga åtgärder för industrin göras inom ramen för systemet med handel med utsläppsrätter samt ett samarbete mellan klimatinvesteringsprogrammet och det nyinrättade miljöteknikrådet, vilket beskrivs närmare här.

Handel med utsläppsrätter – nästa nationella plan

Propositionen 2005/06:184 Utvecklad utsläppshandel för minskad klimatpåverkan som presenterats av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har fått kritik från miljöhall. Särskilt kritiseras att propositionen innebär att Sverige får tillgodoräkna sig koldioxidupptag i växtlighet (sänkor) samt koldioxidkvivalenter från statliga investeringar i projektbaserade mekanismer. Enligt kritiken riskerar propositionen att undergräva Sveriges klimatmål och riksdagens tidigare beslut om klimatåtgärder.

Riksdagsbeslutet 2002 innebar att de svenska utsläppen av växthusgaser ska, som ett medelvärde för perioden 2008–2012, vara minst 4 procent lägre än utsläppen år 1990. Målet ska uppnås utan kompensation för upptag i kolsänkor eller med flexibla mekanismer.

Riksdagsbeslutet 2002 innebar att de svenska utsläppen av växthusgaser ska, som ett medelvärde för perioden 2008–2012, vara minst 4 procent lägre än utsläppen år 1990. Målet ska uppnås utan kompensation för upptag i kolsänkor eller med flexibla mekanismer.

Samtidigt deltar Sverige i det europeiska systemet om handeln med utsläppsrätter. Om den handlande sektorn tillåts öka sina utsläpp, vilket hittills skett, ställer det krav på att den ickehandlande sektorn minskar sina utsläpp med mycket mer än 4 procent, vilket också hittills varit fallet. Denna trend kan dock inte fortsätta särskilt länge, eftersom de minskningar som skett kommer mest från minskad oljeanvändning för uppvärmning i hushållen, minskad metanavgång ifrån deponier och från den minskande jordbrukssektorn. Det går inte att krama ut så väldigt mycket mer där, i alla fall inte så att det kan kompensera för både en ökning i den handlande sektorn och en motspänstig transportsektor.

Propositionen om utvecklad utsläppshandel kritiseras för att förslagen innebär att det blir möjligt att delta i och tillgodoräkna sig utsläppsminskningar från de projektbaserade mekanismerna i Kyotoprotokollet. Propositionen kritiseras vidare för att Sverige tänker tillgodoräkna sig mer än 2 miljoner ton koldioxidkvivalenter av koldioxidupptag i växtlighet (sänkor) per år och ungefär 1 miljon ton koldioxidkvivalenter per år från statliga investeringar i

Fel! Okänt namn på

projektbaserade mekanismer. Detta påstås stå i direkt strid med riksdagens beslut om att nå det nationella målet, kompensation för upptag i kolsänkor eller med flexibla mekanismer.

Den kritiken är formellt fel, eftersom det nationella målet inte omfattar sänkor eller flexibla mekanismer. Det skapar emellertid avsevärda trovärdighetsproblem att ha ett internationellt bindande klimatmål där man tar för sig på alla sätt och ett annat nationellt mål där allt mäts med helt andra måttstockar, och där viss industri kan intala sig att det nationella målet när som helst kan förklaras ”överspelat”. Det nationella målet måste därför få en starkare ställning, och vi föreslår att det följs upp varje år, och att det ständigt finns prognoser för de kommande två tre åren, som ger regeringen chans att vidta nya åtgärder i tid.

Förslaget att Sverige har för avsikt att tillåta den handlande sektorn att köpa mer än 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter från de projektbaserade mekanismerna om året kritiserar också.

Även om inte Miljöpartiet till fullo delar denna kritik, anser vi att den uttrycker vissa risker som bör tas på allvar. Miljöpartiet anser att det är angeläget att nästa svenska nationella plan för utsläppsrätter ska vara så utformad att den undviker de risker och problem som här lyfts fram. Riksdagen bör således besluta att tilldelningen till den handlande sektorn ska kompletteras med åtgärder som säkerställer att den handlande sektorn, särskilt kraft- och värme-sektorn samt skogsindustrin, deltar i minskning av växthusgaser.

Miljöpartiets syn på svenskt agerande i EU gällande handel med utsläppsrätter har utvecklats närmare i en annan motion (2005/06: MJ436).

Handel med utsläppsrätter och flygtrafik

Nu diskuteras att införa också flygtrafik in i EU:s handelssystem. Miljöpartiet är positivt till att flyg ingår i handel med utsläppsrätter, under förutsättning att flyget ingår i ett annat system eller en bubbla än de industrier som nu ingår i handelssystemet. Flygets förmåga att betala höga bränslekostnader skulle riskera att tränga ut annan industri. Systemet skulle då inte ge några miljöfördelar för vare sig flyget eller andra sektorer eftersom europeiska politiker skulle värna om fortsatt stålproduktion inom EU. Om flyget tas med i handelssystem med en egen bubbla skulle det vara lämpligt att auktionera ut utsläppsrätterna. Detta skulle kunna ge erfarenheter och kunskaper av stort värde för att införa auktion som allmän tilldelningsprincip i handelssystemen i framtiden.

Samverkan Swentec-Klimp

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet föreslår att det nybildade Sveriges miljöteknikråd (Swentec) får en roll i arbetet med Kyotoprotokollets projekt-mekanismer. Viktigare är att Swentec får en koppling till klimatinvesteringsprogrammet.

Miljötekniksektorn är som propositionen påpekar mycket riktigt en viktig näringsgren i Sverige och gör betydande bidrag till Sveriges export. Viktigt är dock att sektorn inte enbart utvecklar sin export, utan fortsätter att utvecklar

Fel! Okänt namn på

nya företag, produkter, processer och andra lösningar. Detta kan stärkas genom en starkare koppling mellan Swentec och Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp). Det är också ett bidrag till det framtida klimatarbetet.

Klimp aviserades första gången i budgetpropositionen för 2002 och dess syften förtydligades i 2002 års klimatpolitiska beslut. Investeringsprogrammen är till för att gynna projekt som leder till minskad klimatpåverkan. Av propositionen framgår att kostnadseffektiviteten ska utgöra en viktig bedömningsgrund för beviljande av projekt. Åtgärderna ska i första hand bedömas utifrån kostnadseffektivitetskriteriet, dvs. med befintlig teknik hur man billigast kan få en viss utsläppsminskning. I propositionen står vidare att ”det dock kan vara angeläget” att i mindre omfattning genomföra åtgärder trots en lägre kostnadseffektivitet. Nya metoder och tekniker bör kunna prövas även om kostnaderna initialt är höga för demonstrationsprojekt. Detta har sedan kommit att tolkas att omfatta någon enstaka procent av medlen.

Det som är kostnadseffektivt på kort sikt är inte alltid det som är mest kostnadseffektivt på längre sikt. Det är också viktigt att beakta möjligheten att stödja utvecklingen av nya företag, produkter och metoder som kan ge utsläppsminskningar i framtiden, både i Sverige och utomlands. Riksdagen bör förtydliga att en något större andel kan och bör användas för sådana mer framtidsinriktade satsningar. Även dessa måste dock ingå i ett sammanhang som gör trovärdigt att pengarna kommer till god användning.

Swentecs uppdrag är att bl.a. främja utveckling, kommersialisering, marknadsintroduktion av miljölösningar, inklusive sådana för minskad klimatpåverkan.

Ett mer formaliserat samarbete mellan Naturvårdsverket och Swentec kring Klimp skulle kunna ge positiva synergieffekter. Det skulle bl.a. främja mer långsiktiga framtidsinriktade satsningar inom utveckling, kommersialisering och marknadsintroduktion av klimatförbättrande lösningar. Framför allt skulle ett mer långsiktigt perspektiv i beviljade satsningar kunna införas.

Riksdagen bör således tydliggöra att en något större andel av Klimpmedlen kan och bör användas för mer framtidsinriktade satsningar på ny teknik, i samverkan mellan Naturvårdsverket och Swentec enligt vad som beskrivits ovan.

4.4 Transporter

Inom transportsektorn har det aldrig funnits ett handlingsprogram från myndigheternas sida såsom funnits inom t.ex. bostadssektorn. Ett resultat av detta är att användningen av olja inom transportsektorn har ökat konstant de senaste 40 åren. 1970 användes 57 TWh fossila bränslen till transporter, vilket motsvarade 20 procent av Sveriges totala användning. Idag använder transporterna närmare 100 TWh fossila bränslen, 70 procent av den svenska användningen. Prognoser visar också att ökningen kommer att fortsätta om inga nya åtgärder vidtas.

Proposition 2005/06:160 Moderna transporter, som nyligen presenterats i samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, har

Fel! Okänt namn på

kritiserats av miljörelsen för att vara ett förvånansvärt kraftlöst dokument utan några konkreta förslag för att påtagligt dämpa transportsektorns ske-nande utsläpp av koldioxid. Propositionen kritiseras för att man vill föra in flygtrafiken i EU:s system för utsläppshandel, men då enbart koldioxidutsläp-pen.

Miljöpartiet anser att kritiken är överdriven, men inte helt utan substans. Ytterligare åtgärder behövs för att minska transportsektorns miljöpåverkan. Nedan följer ett antal exempel.

Handlingsprogram för minskat transportarbete

Det är hög tid att utforma och införa ett omfattande handlingsprogram för att minska även transporternas användning av fossila bränslen. Vi vill se ett kon-kret handlingsprogram för ett minskat transportarbete enligt följande utgångs-punkter:

- Transportarbetet behöver minskas.
- Det minskade transportarbetets bränsleanvändning ska bli effektivare, genom både övergång till effektivare transportsätt och övergång till snålare eller effektivare fordon m.m.
- Det minskade transportarbetets effektivare bränsleanvändning ska i ökad utsträckning vara förnybar.

Några övergripande inslag i ett handlingsplan är:

- Hållbar utveckling bör göras till ett övergripande mål för transportsektorn.
- En transporthierarki läggs in där grunden är de olika transportmedlens ekologiska hållbarhet.
- En utredning bör tillsättas för att sammanställa samtliga subventioner på trafikområdet.

Därutöver bör ett antal konkreta åtgärder genomföras. Till dessa hör följande:

Godstransporter

Hela ökningen av transportsektorns utsläpp av växthusgaser de senaste åren beror på en kraftig ökning av godstransporter på väg. Denna tendens fortsätter enligt myndigheternas prognoser. Det behövs krafttag för att bromsa och vända denna ökning. Detta beror, i ekonomiska termer, på att vägtransporter-na inte bär sina marginalkostnader; det är för billigt att transportera gods på väg. De billiga transporterna blir ännu billigare med för tung last, för korta raster och för hög fart. Tung trafik är inblandad i mycket olyckor och bidrar starkt till trängsel. Målet måste vara att minska antalet transporter på landsväg i absoluta tal. Betydande godsmängder bör föras över till järnväg. För att minska godstransporternas klimatbelastning föreslår Miljöpartiet följande:

- En kilometerskatt måste införas för att stoppa och vända den snabba ök-ningen av gods på väg. En stor del av de godstransporter som idag sker på väg kan föras över till järnväg och sjöfart och därmed minska miljöbelast-ning och andra negativa konsekvenser från vägtrafiken. Skatten bör utfor-

Fel! Okänt namn på

mas så att den speglar den tunga vägtrafikens samhällsekonomiska kostnader och leder till klimatmålen. Skatten bör införas 2010.

- En harmonisering till EU-normer av den svenska särlösningen beträffande maxvikt, maxlängd och axellast för lastbilar måste ske. I dagsläget tar vägtransporter andelar från tåg och sjöfart då de kan lasta stora mängder. Minskas maximivikten på lastbilar förbättras konkurrenskraften för mer miljöanpassade alternativ som järnväg.
- Kontroll av tung respektive annan trafik vad gäller utsläpp och laster måste skärpas även på utländsk trafik. Inte minst viktigt är detta när antalet fordon med katalysatorer och filter ökar.
- En särskild godstransportsatsning på järnväg bör genomföras. Den kan omfatta utökad stöd till kombiterminaler och industrispår, bärighet och lastprofil samt ökat underhåll på järnvägssträckor med mycket godstrafik.
- Regionala godstransportdelegationer bör inrättas i syfte att koppla ihop transportköpare med trafikoperatörer och infrastrukturhållare.

Persontransporter

Persontransporterna fortsätter att öka vilket gör att alla framsteg i effektivisering och inblandning av etanol i bensinen snabbt äts upp. Så vore inte fallet om fler människor samåkte eller åkte med kollektiva färdmedel i stället för bil. Då skulle det vara möjligt att minska trafikmängderna utan att persontransporterna behövde minska. För att öka den andel av transporterna som sker med kollektiva färdmedel föreslås följande:

- Reseavdrag för arbetsresor bör göras oberoende av trafikslag och baseras på avstånd från 2008.
- Slopad förmånsbeskattning för kollektivtrafikbiljetter som bekostas av arbetsgivare.
- Bidrag till regionala spårfordon.
- Ändrat uppdrag och mer anslag till Rikstrafiken.
- Arbetsplatser med mer än 100 anställda bör åläggas att utarbeta transportplaner.

De transporter som ändå sker med personbil bör ske med mer effektiva bilar som drivs av förnybara drivmedel. Sverige har Europas tyngsta och mest bränsleslukande bilpark. En ökande andel av nybilsförsäljningen utgörs av de törstiga "executive"- och "SUV"-segmenten. Detta styr i sin tur vad vanliga hushåll har att välja ifrån på andrahandsmarknaden i framtiden. Vi tillhör också den minoritet av länder som inte har registreringskatt. En koldioxidregistrerad registreringskatt bör införas från år 2008. Syftet är att nya bilar ska bli mer bränslesnåla.

Förmånsskatten på fordon måste relateras till bilens koldioxidutsläpp så att denna får en positiv klimatpolitisk styrning. En koldioxidrelaterad förmånsskatt bör införas från och med 2008.

Stora vinster finns också att hämta i mer energisnåla körsätt, så kallad eco-driving. Några andra åtgärder för att minska persontrafikens miljöbelastning är:

- Målet för miljöbilar i statlig upphandling bör höjas till 100 procent 2010.
- Trafik-Klimp bör införas.
- Vägverket och polisen bör få ökade anslag för fler kameror och mer intensiv trafikövervakning.
- Kommunerna ska ges rätt att införa trängselavgifter.
- Bidrag bör ges till privatpersoner som konverterar fossildrivna bilar till förnybara drivmedel.

Inom persontransporterna är flyget det färdmedel som ger ökande utsläpp av växthusgaser, dessutom anses flyget stå inför en kraftig expansion. För att bromsa denna utveckling har regeringen och samarbetspartierna förelagt riksdagen ett förslag att införa en flygskatt. Skattens effekt kommer enligt myndigheternas beräkningar dock inte att räcka för att hejda flygets expansion på sikt. För att mer långsiktigt bromsa expansionen föreslår Miljöpartiet att flygskatten så snart det är möjligt omvandlas till en skatt på flygbränsle. Bränsleskatten bör täcka flygets fulla klimatpåverkan, dvs. inte bara koldioxideffekten.

4.5 Jordbruk

Utredning om jordbrukssektorn

Jordbruket svarade enligt STEM/NV 2002 för ca 13 procent av Sveriges samlade utsläpp. Detta avser utsläpp av metan och lustgas, dvs. från djur, gödsel, mark och vatten. Siffran inkluderar inte utsläppen från jordbrukets användning av el och diesel, än mindre produktionen av handelsgödsel. Upptag och avgång från jordbruksmarken ingår inte heller.

Metan bildas som en naturlig del genom idisslarnas ämnesomsättning. I Sverige svarar boskapsskötseln för ca 50 procent av dagens antropogena metanutsläpp. Dikväveoxid (lustgas) avgår främst från kväveberikade jordbruksmarker och jordbruket står för ca 2/3 av de svenska antropogena utsläppen.

Enligt myndigheterna har utsläppen från jordbrukssektorn minskat successivt sedan 1990 främst på grund av att jordbrukets omfattning och då särskilt djurhållningen minskat. Minskningen inom sektorn har varit ca 8 procent. Myndigheterna uppskattar att minskningen kan komma att fördubblas till 15,6 procent till år 2010. En viktig anledning är att antalet nötkreatur beräknas minska med nästan en fjärdedel. Beräkningen bygger på de uppskattade konsekvenserna av ändringar i jordbrukspolitiken, inte av särskilda insatser mot jordbrukets växthusgasutsläpp. Myndigheterna har inte vågat göra någon prognos för perioden efter 2010 på grund av stora osäkerheter.

Jordbruket kan komma att påverkas mycket av klimatrubbningar. Förändringar inom jordbruket kan också bidra till framtagning av alternativ till fossila bränslen och till direkta minskningar av växthusgasutsläppen; t.ex. släpps dikväveoxid ut i mycket stora mängder från olika delar av kvävecykeln och N₂O är förutom en stark och ganska långlivad växthusgas också ozonskiktspåverkande. Åtgärder kan t.ex. vara förändringar i djurhållning, användningen

Fel! Okänt namn på

av stallgödsel och handelsgödsel, hantering av stallgödsel, hantering av jordbrukets restprodukter, förändrad markbearbetning och markanvändning m.m.

Jordbrukets användning av fossilbaserade råvaror ger också ett stort bidrag till klimatutsläppen. Det handlar dels om direkt energianvändning som t.ex. dieseldrivna traktorer, dels olja för torkning samt uppvärmning av stallar och växthus. Det konventionella jordbruket är också en stor användare av fossila bränslen genom användningen av handelsgödsel. Energiåtgången för att tillverka den handelsgödsel som årligen förbrukas i Sverige uppgår till ca 2,4 TWh, vilket är i samma storleksordning som dieselanvändningen inom jordbruket (ca 2,8 TWh).

Jordbruket och landsbygden har såväl en viktig del i energiomställningen som för arbetet för minskad klimatpåverkan. Svikande lönsamhet inom det konventionella jordbruket kan med fördel balanseras av satsning på energiproduktion. Satsning på lokalproduktion av förnybar energi såsom biogas, vindkraft och solenergi bör stimuleras och underlättas från statligt håll.

En övergång till lokal Krav-produktion minskar framför allt behovet av transporter av det gården producerar. Men det minskar även behovet av energikrävande konstgödsel och produktionstransporter då Krav-certifieringen kräver en gårdsbalans. Det offentliga bör därför sträva mot ökad upphandling av lokalt Krav-producerade grödor.

Det torde således finnas en stor, outnyttjad potential för att minska utsläppen av växthusgaser från jordbrukssektorn. Naturvårdsverket bör få i uppdrag att tillsammans med Jordbruksverket föreslå konkreta åtgärder för att minska jordbrukets användning av fossila bränslen.

Tyvärr saknas kunskapsunderlag kring vad som bör göras för att minska utsläpp av andra gaser än koldioxid. En utredning för att minska jordbrukets klimatpåverkan bör därför omgående tillsättas. Denna bör även identifiera forskningsbehov för jordbrukets klimatpåverkan.

Biogas från jordbruket

Genom fermentering av stallgödsel och även grön gödsel får man fram en värdefull gas som kan ge el och värme och på så sätt ersätta olja och kärnkraft (1, 6). I jäsningsprodukten finns alla näringsämnen kvar och tillgängligheten hos dessa ökar jämfört med färsk stallgödsel och grön gödsel. Kvävet finns kvar i stället för att avgå som ammoniak (7) och dikväveoxid (1,5), vilket minskar behovet av tillförd handelsgödsel (3,7) och indirekt därmed också minskad energiförbrukning och minskade dikväveoxidutsläpp från handelsgödsel-fabrik.

Det finns en möjlig synergi av ett stöd till jordbruksbaserad biogasproduktion. Den behöver kvantifieras, både vad gäller potential, kostnad och nytta. Jordbrukstekniska institutet har gjort vissa studier, men den ”stora bilden” finns inte sammanställd.

Det kan mycket väl vara så att det som är lite för dyr energi är billigare än t.ex. ökad kväverening i reningsverk per kilo kväve, och har en klimatpolitisk kostnad per ton CO₂-ekvivalent som är lägre än priset för utsläppsrätter.

Miljöpartiet anser att förutsättningar för en större produktion av jordbruksbaserad biogas bör utredas. Det kan avse produktion från både gödsel, avfall och energigrödor. Direkta och indirekta bidrag till minskning av utsläpp av växthusgaser bör uppskattas. Åtgärder för att främja jordbruksbaserad biogas ska tas fram, antingen gårdsbaserad eller i större skala.

4.6 Förbränning av fossilt material i avfallssektorn

Mängden avfall som går till förbränning har ökat kontinuerligt sedan deponiförbudet infördes. Mellan år 2002 och 2008 väntas förbränningen av avfall nästan fördubblas, från 2,8 miljoner ton till ca 5 miljoner ton.

En stor del av det avfall som bränns har ett fossilt ursprung och bidrar därmed till de svenska utsläppen av klimatstörande gaser. Enligt Renhållningsverksföreningen (RVF) utgör plast ca 10 procent av innehållet i det avfall som bränns, medan gummi, oljebaserade vätskor och andra fossila produkter utgör ytterligare ca 5 procent av innehållet. Sammantaget innebär detta att närmare 750 000 ton fossilt material eldas upp år 2008. Varje ton fossilt avfall ger i sin tur utsläpp av 3 ton koldioxid och mindre mängder av andra växthusgaser när det förbränns. Söföförbränningen bidrar därför till Sveriges klimatpåverkande utsläpp med ca 2,2 miljoner ton år 2008, varav 1,5 miljoner ton kommer från plast.

Plast är ett material som väl lämpar sig för återanvändning och återvinning och en ökad återvinning skulle bidra till att minska de svenska utsläppen av växthusgaser. Ett flertal studier visar också att det ur energisynpunkt är bättre att återanvända och återvinna plast än att bränna den.

Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har enats om att införa en skatt på förbränning av avfall, bl.a. i syfte att öka incitamentet att sortera ut material som kan återanvändas eller återvinnas. Det behövs dock ytterligare åtgärder för att materialåtervinning och biogasproduktion ska öka. Miljöpartiet anser därför att regeringen ska ge Naturvårdsverket i uppdrag att öka ansträngningarna att återvinna plast med målet att minska plastinnehållet i det avfall som går till förbränning med minst 50 procent till 2010. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.7 Klimatfond

Oavsett vilka åtgärder vi vidtar nationellt och internationellt är det redan för sent att helt undvika konsekvenser av drivhuseffekten. Klimatförändringen har redan börjat. Ett uttryck för detta är en ökad förekomst av naturkatastrofer. Även om det inte går att säga att en bestämd händelse är resultatet av klimatförändringar vet vi att vi kan räkna med en ökad frekvens av naturkatastrofer. Det kommer att kosta pengar att anpassa oss till klimatstörningar. Miljöpartiet anser att det också kommer att behövas medel till en nationell klimatfond för täckande av framtida klimatrelaterade naturkatastrofer.

Fel! Okänt namn på

5 En sammanhållen energi- och klimatpolitik

När de fossila bränslena avvecklas kommer en knapphet på energi att uppstå. Det saknas, åtminstone initialt, kapacitet att ersätta de fossila bränslena med förnybara energikällor, i synnerhet som även kärnkraften ska avvecklas under samma period. Det är därför av stor vikt att samhällets insatser inte bara syftar till att ersätta de fossila bränslena med förnybar energi utan även till att minska energianvändningen överlag. Stora insatser på effektivisering måste ske även inom de sektorer som idag använder förnybar energi så att denna kan frigöras för annan användning. Effektiviseringsinsatser kommer att ske spontant i högre grad än idag eftersom knappheten på energi också driver upp energipriserna och gör det kortsiktigt lönsamt att investera i effektiviseringsåtgärder. Likväl behövs politiska initiativ för att driva på effektiviseringen.

Miljöpartiet har utvecklat synpunkter på energieffektivisering ovan och i andra sammanhang, t.ex. motion 2005/06:Bo18 med anledning av propositionen om energieffektivisering. I det följande tar vi upp två andra aspekter som är centrala för utvecklingen av en sammanhållen energi- och klimatpolitik.

... eller fossilgas?

Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Centerpartiets förhållningssätt till fossilgas har länge varit otydlig, ambivalent eller rentav motsägelsefull. Detta har framgått under många år av uttalanden av framträdande företrädare för partierna. I praktisk politik har det framgått av Energimyndighetens prognoser och besluten om en ny gasledning mellan Tyskland och Sverige och ett gaseldat kraftverk i Malmö. Denna otydlighet riskerar att leda till felaktiga investeringar i gasprojekt och uteblivna investeringar i projekt som riskerar att tränas ut av en fossilgassatsning. Det leder redan nu till bortslösad tid, energi och andra resurser i näringslivet, myndigheterna och kommunerna.

Därför är skrivningarna i propositionen ett steg i rätt riktning. Men det är ett alltför litet steg, och ett otydligt steg. Intentionerna måste förtydligas.

Miljöpartiet delar Socialdemokraternas och Vänsterpartiets bedömning att en storskalig utbyggnad av fossilgasnätet riskerar med stor sannolikhet att ta marknadsandelar från biobränslen. Vi håller också med om att det därför är avgörande för att skapa förutsättningar för att bryta Sveriges beroende av fossila bränslen att en sådan utbyggnad inte sker. Däremot anser vi att det är problematiskt att den samhälleliga bedömningen av fossilgasprojekt enbart ska göras i samband med tillståndsgivningen. Regeringen har på senare tid gett tillstånd till utbyggnaden av en ny gasledning mellan Tyskland och Trelleborg, ett nytt gaseldat kraftvärmeverk i Malmö och studier för dragningar av en gasledning mellan Ryssland och Tyskland både öster och väster om Gotland. Miljöpartiet har granskat beredningen av ärendena och anser att det funnits stora brister i regeringens och myndigheternas hantering. Särskilt regeringen har haft påtagliga svårigheter att ta rimliga klimatpolitiska hänsyn i tillståndsärendena. Så har t.ex. Naturvårdsverket missat att lägga klimatpolitiska synpunkter på gasledningen. Miljödepartementet har inte tillämpat mil-

jöbalken korrekt. Regeringen har struntat i Naturvårdsverkets invändningar mot tillstånd för studier om gasledningen under svenskt territorialvatten. Möjligheterna till överklagande är begränsade när det handlar om just fossilgasanläggningar. Frågor om gassatsningar av den omfattningen bör inte bedömas enligt snäva tolkningar och rena misstolkningar av lagarna.

Det är vidare oklart vad Socialdemokraterna och Vänsterpartiet anser vara en "storskalig" utbyggnad av fossilgasnätet. Uppenbarligen anser man att det funnits utrymme för en ny gasledning från Tyskland. Man vill därtill utöka kapaciteten att föra in gas i Sverige ännu mer. Så har t.ex. näringsminister Thomas Östros sagt så nyligen som i en intervju i Dagens Nyheter den 4 mars i år att "vi skulle välkomna ryska gasbolag här". Uttalandet måste tolkas mot bakgrund av den rysk-tyska gasledningen genom Östersjön. Arbetet med den har redan påbörjats. På det ryska gasbolagets hemsida och i EU:s nu gällande handlingsplan för den "nordliga dimensionen" anges att en viktig aspekt av ledningen är möjligheten att bygga en gren till Sverige. Det pågår diskussioner i östkustkommunerna om var i Sverige gasledningen ska anslutas. Miljöminister Lena Sommestads uttalanden i samband med presentationen av klimatpropositionen tolkades av Göteborgsposten som att det inte betyder att en hopkoppling av den befintliga gasledningen i Västsverige med Norge stoppas.

Ministrarnas försäkringar om att projekten måste klara sig på kommersiella grunder haltar. Det har t.ex. nyligen framkommit att den tyska staten gett indirekt stöd till gasledningen från Ryssland. Det förhållandet att gasledningen ingår i EU:s handlingsplan för den nordliga dimensionen ger projektet gräddfil till finansiering och annat stöd från diverse EU- och andra multilaterala organ som Nordiska investeringsbanken. EU-stöd har också gått till förstudier och andra aktiviteter till stöd för projekten.

Får vi in gas från Ryssland och Norge samt mer gas från Tyskland måste gasen ta vägen någonstans. Möjligen kan projekten delas upp i småbitar, så att varje bit för sig kan anses vara något annat än en storskalig satsning. Det blir också risken vid en snäv myndighetshandling av det slag som gällt hittills. Sammantaget innebär dock besluten en storskalig satsning.

Det behövs tydliga, klara förutsättningar för en sammanhållen klimat- och energipolitik. Detta gynnar alla parter, både privata och offentliga. Miljöpartiet anser därför att riksdagen bör förtydliga Socialdemokraternas och Vänsterpartiets förslag. Riksdagen bör uttala som sin mening att den föreliggande ansökan om tillstånd för första etappen av den mellansvenska gasledningen avser en storskalig utbyggnad.

Riksdagen bör också uttala som sin mening att Sverige inte ska ansluta sig till den planerade gasledningen mellan Ryssland och Tyskland.

Riksdagen bör vidare uttala som sin mening att det finns vare sig energipolitiska skäl eller klimatpolitiskt utrymme för att öka ledningskapaciteten för fossilgas i Sverige, annat än när synnerliga skäl föreligger. Ett sådant undantag kan t.ex. vara en ledning från en hamn till en befintlig näraliggande industrianläggning som använder mycket fossila bränslen i sin process och inte kan ersätta dem med icke-fossila bränslen. Detta bör vara vägledande vid både beslut om nya gasledningar och tilldelning av utsläppsrätter (såvida dessa inte auktioneras).

Fel! Okänt namn på

Socialdemokraternas och Vänsterpartiets oförmåga att uttrycka sig tydligt om fossilgas i klimatpropositionen väcker frågor om beslutet från i höstas om skattelindring för särskilt effektiva kraftvärmeverk. Underlaget till förslaget har nu visat sig vara otillräckligt. Det kan inte uteslutas att skatteändringen tolkas som en signal om att regeringen ändå vill satsa på fossilgas och kan därmed få en avledande effekt. Miljöpartiet anser därför att skatteändringen bör närmare utvärderas med avseende på klimatpolitiska signal- och styrefekten, kostnadseffektivitet och konkurrens med andra energislag.

... eller kärnkraft?

I propositionen 2005/06:184 om utsläppshandel argumenterar Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att gratis tilldelning av utsläppsrätter till nya biobränsleeldade anläggningar kan potentiellt ha en negativ effekt på syftet med elcertifikatssystemet. Denna typ av resonemang är viktigt i utvecklingen av en sammanhållen energi- och klimatpolitik. Det är viktigt att se vilka konsekvenser olika satsningar och beslut får för andra åtgärder och ambitioner.

Också en satsning på förlängd kärnkraftsdrift i Sverige motverkar syftet med satsningar på åtgärder som energieffektivisering och utbyggnaden av förnybar elproduktion. Den avleder viktiga resurser från omställningen av energisystemet och avvecklingen av oljeberoendet. Som framhållits ovan är kärnkraften ett stickspår i klimatarbetet. Den viktigaste signalen om en fortsatt satsning på kärnkraft är beslut om tillstånd för investeringar i effekthöjning och förlängd drifttid. En annan är tillstånd för prospektering efter uran. Var och en för sig och särskilt tillsammans tolkas dessa som signaler om att Sverige avser förlänga och fördjupa sin satsning på kärnkraftssamhället.

Fortsatt kärnkraftssatsning ökar också risken för att vi tvingas acceptera uranbrytning här. Redan nu prospekterar utländska bolag efter uran på många håll i landet, och de använder Sveriges kärnkraftsprogram som ett argument för varför de tror det ska gå att få tillstånd att bryta uran här trots politiskt motstånd. Dessutom överdrivs Sveriges andel av världens urantillgångar. Undermeningen är då att om Sverige har 15 procent av världens urantillgångar är det oansvarigt av oss som kärnkraftsnation att inte utvinna den. Det vi inte utnyttjar själva vill bolagen exportera. I andra länder säger bolagen att det är oansvarigt om länder som bryter uran inte tar hand om avfallet från det uran de har sålt. Än så länge har oss veterligen ingen argumenterat så i Sverige, men det argumentet kan komma i framtiden om vi väl tillåter uranbrytning. Kärnkraftsinriktningen i den nya energipolitik som nu diskuteras inom EU kan samverka med gruvbolagens intressen och öka påtryckningar på Sverige att tillåta uranbrytning. De förslag som Miljöpartiet ställt i annat sammanhang om en stopp för ytterligare tillstånd för effekthöjningar och för prospektering efter uran är viktiga delar av en sammanhållen energi- och klimatpolitik.

Miljöpartiet har nyligen utvecklat sin syn på frågor om energieffektivisering och elcertifikat i samband med motionerna om regeringens propositioner i de frågorna. De resonemang som där förs ska inte upprepas här.

Internationellt

Klimatrubbingar och oljeanvändningen är ett internationellt problem. Det behövs åtgärder i andra länder, beslut som fattas inom EU och andra internationella sammanhang påverkar utrymmet för nationella åtgärder. Nationella åtgärder och vårt internationella agerande ska vara ömsesidigt understödande. En politik som stöder forskning, utveckling och ett stärkande av marknaden för alternativ i andra länder ger bättre tekniska, ekonomiska och politiska förutsättningar för vår egen avveckling av oljeberoendet. Därför föreslår vi:

- Sverige ska driva en diskussion inom EU och andra relevanta internationella forum om klimattullar på import från energiintensiv industri i i-länder som inte ratificerat Kyoto, motsvarande kostnaden för utsläppsrätterna för motsvarande produktion inom EU.
- Staten ska säkerställa att Vattenfalls agerande i utlandet stämmer med Sveriges klimatpolitik, i enlighet med politiken för en global utveckling (PGU). Det innebär bl.a. att Vattenfall inte ska investera i eller propagera för kolkraft.

Utvärdering av CDM

EU:s system för handel med utsläppsrätter är genom det s.k. ”länkdirektivet” kopplat till Kyotoprotokollets projektbaserade mekanismer. Därigenom kan företag som ingår i handelssystemet direkt eller indirekt skaffa utsläppsrätter genom projekt i länder med Kyotoåtaganden (JI, Joint Implementation) och u-länder utan Kyotoåtaganden (CDM, Clean Development Mechanism). Direktivet sätter inget tak för hur mycket utsläppsrätter som kommer in i systemet på det sättet, det är upp till medlemsstaterna. Särskilt kopplingen till CDM har fått hård kritik från bl.a. miljörelsen. Man påpekar att detta gör det möjligt för i-länderna som har Kyotoåtaganden att räkna till godo utsläppsminskningar i länder som inte har sådana åtaganden. Därmed kan man skjuta nödvändiga omställningar i EU framför sig. Därtill kommer en rad problem med att beräkna nettoeffekten av projekt och bevisa att projekt inte skulle komma till stånd utan CDM.

Syftena med CDM enligt Kyotoprotokollet är bl.a. att bidra till hållbar utveckling i utvecklingsländerna, att bidra till att uppfylla klimatkonventionens slutmål om begränsning av koncentrationen växthusgaser i atmosfären och att bidra till att i-länderna kan fullgöra sina åtaganden. Två andra syften är att bidra till överföring av tekniskt kunnande till u-länderna och att mobilisera privat kapital för klimatarbetet.

Naturskyddsföreningen har påtalat att i de underlag som Energimyndigheten och Naturvårdsverket tagit fram till arbetet med bl.a. klimatpropositionen finns ingen analys av de konkreta erfarenheterna av CDM. I en egen utvärdering har Naturskyddsföreningen konstaterat

- att mycket litet av projekten och investeringarna sker i de minst utvecklade länderna,

Fel! Okänt namn på

- att projekt för förnybar energi och energieffektivisering får endast en liten del av investeringarna,
- att utvecklingseffekten av industrigasprojekten, som står för merparten av utsläppsminskningarna, är försumbar eller ingen alls,
- att tekniköverföring inte är framträdande i flertalet av projekten,
- att de höga kostnaderna för att få CDM-projekt godkända missgynnar mindre projekt, samt
- att finansieringen till CDM-fonder huvudsakligen kommit från offentliga källor.

Det finns andra internationella fonder som syftar till att minska utsläpp av drivhusgaser i u-länder. Ytterligare andra offentligt finansierade satsningar, t.ex. projekt genom de multilaterala utvecklingsbankerna som Världsbanken, eller stödet från exportfrämjande instanser som Exportkreditnämnden, kan bidra till att öka eller minska klimatutsläpp. Det är troligt att det är både mer ändamålsenligt och kostnadseffektivt att minska klimatutsläpp genom åtgärder och satsningar inom andra kanaler än CDM.

Naturskyddsforeningen har därför föreslagit att regeringen, i enlighet med intentionerna i regeringens politik för global utveckling, bör initiera en översyn och analys av alla de olika kanalerna genom vilka Sverige bidrar eller kan bidra till energiinvesteringar, -användning och -forskning i u-länderna. Miljöpartiet ser fördelar med förslaget. Inom ramen för den översynen bör göras en utvärdering av hur CDM faktiskt fungerar. Det är rimligt att under tiden då statliga pengar satsas på nya CDM-projekt bör minst samma krav ställas på utvecklingseffekt, miljögranskning och deltagande som ställs i svenska biståndsprojekt. Projekten bör begränsas till investeringar i sol-, vind- och bioenergi samt i energieffektivisering.

Allmänhetens insyn i svenskt deltagande i CDM

Som framgått har den svenska miljörelsen skaffat sig ovärderliga kunskaper om hur CDM fungerar i praktiken. Genom sina kontakter i utlandet har svenska miljöorganisationer också tillgång till information och erfarenheter som kan vara svåra för myndigheter att få på egen hand. Det svenska deltagandet i CDM kan få konsekvenser för Sveriges möjligheter att vara pådrivande i det internationella klimatpolitiska arbetet. Svensk miljörelses kunskaper bör tas till vara i det svenska arbetet. I de föreskrifter som antas för processen för ett nationellt godkännande av projektverksamhet bör därför framgå att miljörelsen ska höras rörande projekt där Sverige är investerarsland.

Framtida förhållning till CDM

Miljöpartiet anser att det finns mycket som talar emot svenskt deltagande i CDM. Tills dess en genomgripande utvärdering av CDM och översyn av alternativen talar för en fortsatt svensk satsning bör Sverige avstå från att satsa offentliga medel i CDM och JI när nuvarande åtaganden är genomförda.

I stället bör vi öka vårt klimatbistånd. Dessutom bör offentligt stöd till energi-relaterade investeringar styras om från fossilt baserade projekt.

Sveriges utgångspunkt bör vidare vara att avstå ifrån deltagande i CDM efter första åtagandeperiod. Därtill bör Sverige redan nu besluta sig för att avstå ifrån att sälja eller använda utsläppsrätter förvärvade genom CDM för att fullgöra sina Kyotoåtaganden eller uppfylla det nationella klimatmålet efter den första åtagandeperioden.

Skälen är följande.

Det är uppenbart att merparten av de nedskärningar av drivhusgaser som behövs för att undvika klimatkatastrof måste göras där de sker, i i-länderna.

De politiska realiteterna pekar åt samma håll, detta av tre skäl:

- Det är de rika länderna som skapat problemet, i totala utsläpp och ännu mer per capita.
- Det är de rika länderna som dragit historisk nytta av fossila bränslen för sin ekonomiska utveckling.
- Det är de rika länderna som har resurser för att utveckla ny teknik och nya metoder för att minska utsläppen.

Givetvis är det viktigt att också länder som Indien och Kina håller tillbaka sina utsläpp, men förutsättningen för att få dem med i processen är att de känner en politisk-moralisk press. De tenderar att göra som den rika världen gör snarare än som den säger. USA och Australien som ökat sina utsläpp mycket kraftigt sedan 1990, till stor del beroende på att alltfler kolkraftverk tagits i drift, har låg trovärdighet om de försöker uppmana Indien och Kina att hålla tillbaka sina utsläpp.

Länder som Sverige och Storbritannien, som har minskat sina utsläpp har större trovärdighet, men om Sverige ska klara en del av sitt mål genom CDM (mekanismen för ren utveckling) och JI (gemensamt genomförande) så innebär detta att vi minskar ambitionsnivån i Sverige.

Andra länder har försatt sig i en omöjlig situation. Exempelvis kan Spanien inte klara sitt ganska lindriga åtagande eftersom högerregeringen var så släpphänt inför de stigande utsläppen fram till 2004. Den nuvarande mycket mer ambitiösa regeringen kan inte uträtta underverk på de få år som återstår till perioden 2008–2012. Därför måste Spanien köpa in rätter utifrån för att klara sitt åtagande.

Sverige är inte alls i den situationen, och därför finns det ingen anledning att vi ska köpa rätter utifrån, annat än det vi eventuellt får in genom EU:s interna handel med utsläppsrätter.

Sverige har inte bara större möjligheter än andra att avstå från att utnyttja utsläppsminskningar i u-länder genom CDM. Att göra så kan också ge oss större trovärdighet och därmed tyngd i framtida internationella klimatförhandlingar i olika fora, både inom och utanför EU. Därmed kan Sverige förvalta och bygga vidare på sitt klimatpolitiska förtroendekapital, i stället för att förspilla det.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 18 april 2006

Åsa Domeij (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)